

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	279
Land:	Kina
Kilde:	Det svenske Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
Titel:	Mänskliga rättigheter i Kina 2010
Udgivet:	18. august 2011
Optaget på baggrundsmaterialet:	25. august 2011

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Kina 2010

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Kina är en enpartistat som saknar fria val. Politisk opposition är inte tillåten. Den kinesiska författningen garanterar allmän åsikts-, yttrande-, tryck-, förenings-, mötes-, demonstrations-, och religionsfrihet, men i praktiken är alla dessa friheter inskränkta i varierande grad.

Kina har under de senaste trettio åren utvecklats i en snabbare takt än något annat land, och denna utveckling har bidragit till stora förändringar i många hundra miljoner människors liv. Människor har lyfts – eller givits möjlighet att lyfta sig själva – ur fattigdom, vilket har bidragit till att de också kunnat komma i åtnjutande av sina ekonomiska och sociala rättigheter i större utsträckning.

Klyftorna mellan fattiga och rika har ökat, liksom skillnaderna i levnadsstandard mellan städer och landsbygd. Skillnaderna i villkoren för en nyfödd flicka på landet i västra Kina och en nyfödd pojke i en av Kinas östkuststäder är mycket stora. Det kinesiska boenderegistreringssystemet (*hukou*) som ger stadsbor betydligt gynnsammare tillgång till de flesta samhällstjänster, som utbildning, hälsovård och socialförsäkringar, än landsbygdsbor bidrar till klyftorna. Under president Hu Jintao har regeringen försökt bemöta denna utveckling, bland annat genom satsningar på vård och utbildning och viss social trygghet. Dessa satsningar sker bland annat mot bakgrund av de senaste årens tilltagande sociala spänningar. Varje år äger tiotusentals protester och missnöjesyttringar rum runt om i Kina. Dessa så kallade massincidenter har ytterst sin grund i den rätts- och maktlöshet som många kineser upplever, men kan också ses som ett tecken på ett ökat rättsmedvetande hos den kinesiska allmänheten.

Rättsystemet är inte oberoende från den politiska makten och rättssäkerheten uppvisar fortsatt stora brister. Tortyr förekommer, trots att det är förbjudet

enligt kinesisk lag och trots att en rad initiativ lanserats de senaste åren för att komma tillrätta med problemen.

Frihetsberövanden utan rättslig prövning är vanligt förekommande. ”Omskolning genom arbete”, husarrest och tvångsvård är några exempel på former av administrativa frihetsberövanden. Under 2010 har även förekomsten av så kallade svarta fängelser uppmärksammats. Dessa drivs av privata säkerhetsföretag på uppdrag av lokala myndigheter.

Tillämpningen av dödsstraffet i Kina är omfattande, men antalet verkställda avrättningar är fortfarande hemligt och statistik saknas.

En strikt tillämpning av familjeplaneringspolitiken innebär också en inskränkning av många kinesers mänskliga rättigheter.

Flera människorättsorganisationer och andra oberoende bedömare menar att statens kontroll över media, inklusive över internet, har ökat under de senaste åren. Likaså förekommer rapporter om ett hårdare klimat för människorättsförsvarare och frivilligorganisationer. Trots kontroll och censur har samtidigt samhällsdebatten helt andra förutsättningar i dag än för några årtionden sedan. Den tekniska utvecklingen och tillgången till olika kommunikationsmedel och kanaler har ökat människors möjlighet att informera sig och att uttrycka sina åsikter. Över 400 miljoner internetanvändare och 800 miljoner mobiltelefonanvändare utnyttjar dessa möjligheter.

Myndigheterna slår hårt mot människor som utmanar kommunistpartiets maktmonopol eller efterfrågar mänskliga rättigheter och demokrati. Till exempel dömdes Nobelpristagaren Liu Xiaobo i december 2009 till elva års fängelse för att ha förespråkat yttrandefrihet och demokratiska reformer, med utgångspunkt i den kinesiska författningen. Människor som tillhör nationella minoriteter, särskilt i Tibet och Xinjiang, får sina mänskliga rättigheter åsidosatta i högre grad än andra. Opposition eller uttryck för egen kulturell identitet i Tibet och Xinjiang betecknas ofta som separatism, med hårdhänt hantering från myndigheternas sida till följd.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Kina har ratificerat sex av FN:s centrala konventioner för mänskliga rättigheter:

- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR), men inte dess fakultativa protokoll om enskild klagorätt.

- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD).
- Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) men inte dess fakultativa protokoll om enskild klagorätt.
- Barnkonventionen (CRC) inklusive det fakultativa protokollet om bland annat handel med barn och protokollet om barn i väpnade konflikter.
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT) men inte dess fakultativa protokoll om förebyggande av tortyr.
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (ICRPD)

Kina har för samtliga ratificerade konventioner gjort reservationer eller nationella deklarationer. Landet rapporterar regelbundet till respektive konventions övervakningskommitté.

Flyktingkonventionen liksom det tillhörande protokollet från 1967 har ratificerats.

Kina har undertecknat men ännu inte ratificerat konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR). Någon tidtabell för ratifikation finns inte, trots att frågan har beretts under ett flertal år. De två fakultativa protokollen till ICCPR har inte heller ratificerats.

Kina har inte ratificerat konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden. Kina har inte undertecknat eller ratificerat Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen (ICC).

I maj 2009 återvaldes Kina för ett nytt treårsmandat till FN:s råd för mänskliga rättigheter. Kina har bland annat drivit att rådet bör begränsa antalet landspecifika resolutioner. Kina har också argumenterat för att begränsa möjligheterna för enskilda organisationer att närvara vid rådets möten. Kina granskades av rådets allmänna ländergranskning (Universal Periodic Review – UPR) i februari 2009.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Kinesisk lag förbjuder uttryckligen tortyr och att vid domstol lägga fram bevis som framkommit under tortyr. Den kinesiska definitionen av tortyr omfattar endast fysiskt våld.

Trots förbudet menar såväl FN-expertter som internationella enskilda organisationer som Amnesty International att såväl fysisk som psykisk tortyr är

vanligt förekommande i fängelser, i häkten och i anstalter för personer som frihetsberövats utan rättslig prövning. FN:s tortyrkommitté uttryckte 2008 stor oro över det omfattande och rutinmässiga bruket av tortyr i häkten, särskilt för att tvinga fram erkännanden. Kommittén uttryckte särskild oro över uppgifter som tyder på att tibetaner och uighurer, liksom falun-gong-anhängare, löper särskild stor risk att utsättas för tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning. Kommittén uppmuntrade Kina att vidta en rad åtgärder för att bättre skydda personer mot tortyr, bland annat genom att stärka rättsstatsprinciperna och öka insyn och transparens.

I juli 2010 utfärdade kinesiska myndigheter nya regler för insamlande och värdering av bevis i domstol. Syftet var att stärka tillämpningen av det existerande förbudet mot bevis inhämtade genom tortyr. Det är dock oklart vilket genomslag de nya reglerna kommer att få i praktiken. Exempelvis godkändes och verkställdes avrättningen av Fan Qihang 2010, trots att Fan och hans advokat hävdade att erkännandet som låg till grund för dödsdomen tvingats fram genom omfattande tortyr.

Dödsfall till följd av tortyr och misshandel i fängelse förekommer. Flera uppmärksammade fall på senare tid har lett till debatt bland allmänheten, bland annat på internet. Försök att förbättra situationen för interner har gjorts, bland annat genom att installera övervakningskameror i häkten. Övervakningen kan dock än så länge förhållandevis lätt kringgås.

Det finns uppgifter om att summariska och godtyckliga rättegångar och avrättningar förekommer i Kina, framförallt i Tibet och Xinjiang. Även påtvingade försvinnanden förekommer. Enligt Human Rights Watch "försvann" hundratal uighuriska män och pojkar efter protesterna i Xinjiang i juli 2009. Även försvarare av mänskliga rättigheter i andra delar av Kina har rapporterats försvunna. Ett exempel är advokaten Gao Zhisheng som var "försvunnen" från februari 2009 till mars 2010. Vid Gaos återkomst visade det sig att Gao under den aktuella tidsperioden hållits frihetsberövad av säkerhetstjänsten utan möjlighet att meddela sig med omvärlden.

Kina fortsätter att sända tillbaka nordkoreanska flyktingar som korsat gränsen till Kina, trots att detta bryter mot principen om non-refoulement, det vill säga att personerna riskerar tortyr och grym, omänsklig eller förnedrande bestraffning, inklusive dödsstraff om de återsänds,

Kinas ettbarnspolitik och tillämpningen av denna har kritiserats av FN:s övervakningskommittéer för att strida mot de mänskliga rättigheterna på flera punkter. Överträdelser mot familjeplaneringspolitiken bestraffas med höga avgifter. Trots förbud i nationell lag genomför lokala myndigheter tvångsaborter och tvångssteriliseringar. Nationella Folkkongressen avsåg 2006 ett

lagförslag om att förbjuda könsbestämda aborter (se avsnitt 14 om kvinnors rättigheter). Enligt Amnesty International genomförde lokala myndigheter i Puning i Guangdong-provinsen i april 2010 omkring 10 000 påtvingade aborter och steriliseringar, bland annat genom att hålla familjemedlemmar som gisslan. Den blinde försvararen av mänskliga rättigheter Chen Guangcheng dömdes 2006 till fyra års fängelse för att ha uppmärksammat storskaliga steriliseringar och aborter i provinsen Shandong. Han släpptes i september 2010 men sattes genast i husarrest.

4. Dödsstraff

Bruket av dödsstraff är mycket omfattande i Kina. Någon officiell statistik över antalet avrättade finns inte då kinesiska myndigheter klassificerar informationen som en statshemlighet. Amnesty International uppskattar siffran till tusentals årligen. 2007 infördes regler som kräver att samtliga dödsdomar kontrolleras samt godkänns av Högsta domstolen innan de verkställs. Kinesiska myndigheter hävdar att antalet avrättningar sedan dess minskat med i snitt tio procent.

68 brottsrubriceringar har dödsstraff som möjlig påföljd. Kinesiska myndigheter indikerade under 2010 att 13 av dessa (samtliga icke-våldsrelaterade brott) kan komma att tas bort från listan i samband med en planerad reform av strafflagen. Dödsstraff får enligt lag inte utdömas för barn under 18 år. Avrättningar av utlänningar är ovanliga i Kina. Den 29 december 2009 verkställdes emellertid dödsdomen mot den brittiske medborgaren Akmal Shaikh.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Rörelsefriheten för kinesiska medborgare har ökat väsentligt sedan 1970-talet, men utresetillstånd förvägras ofta för personer och för resor som bedöms som politiskt känsliga. Rörelsefriheten inom landet begränsas av det så kallade hukou-systemet, ett system för boenderegistrering. Ursprungligen skapat som en del av planekonomin och för att kontrollera människors möjlighet att röra sig mellan landsbygd och stad. Rätten till hälsovård, utbildning, sociala tjänster och möjligheter att skaffa bostad är exempel på frågor som är kopplade till individens hukou. I praktiken har personer med stads-hukou överlag betydligt gynnsammare tillgång till de flesta samhällstjänster än personer med hukou på landsbygden. Migrantarbetare, det vill säga personer som bor och arbetar på annan ort än hemorten, drabbas särskilt hårt av hukou-systemet genom att de har svårt att få många av sina rättigheter tillgodosedda på den ort där de lever och arbetar.

Frihetsberövanden utan rättslig prövning (så kallade administrativa frihetsberövanden) fortsätter att vara vanligt förekommande. Exempel på sådana är ”omskolning genom arbete”, Reeducation Through Labour (RTL), ”svarta fängelser”, husarrest och tvångsvård på drogbehandlingshem och mentalsjukhus. Lagen tillåter frihetsberövanden utan rättslig prövning. Beslut om administrativt frihetsberövande fattas av kommittéer under polismyndigheterna på länsnivå, inte av domstol. Även minderåriga från 14 års ålder kan bli föremål för administrativt frihetsberövande. Nationella minoriteter i Tibet och Xinjiang drabbas, enligt Human Rights Watch, oftare av administrativa eller olaga frihetsberövanden än andra grupper.

En vanlig form av administrativt frihetsberövande är ”omskolning genom arbete” (RTL). Denna form av administrativt frihetsberövande kan pågå upp till tre år, med ett års möjlig förlängning. RTL förenar kroppsarbete med ideologisk skolning och syftar till att förändra beteenden som betraktas som olämpliga, exempelvis narkotikamissbruk, prostitution eller politiskt oliktankande. Det exakta antalet personer som hålls frihetsberövade genom RTL är okänt. Inofficiella kinesiska uppgifter ger dock vid handen att antalet reducerats från 250 000 för några år sedan till omkring 190 000 år 2010.

Tillfälliga frihetsberövanden utan stöd i lag, som husarrest och ”svarta fängelser”, används ofta i samband med större evenemang som tilldrar sig uppmärksamhet från utlandet eller är politiskt känsliga. Exempel på sådana tillfällen är OS 2008, den årliga nationella folkkongressen, årsdagen för militäraktionen mot demonstrationerna på Himmelska Fridens torg eller i samband med religiösa högtider och politiska kampanjer i minoritetsområden.

En form av tillfälligt frihetsberövande som till nyligen förnekats av kinesiska myndigheter är så kallade svarta fängelser. Dessa drivs framför allt i Peking av privata säkerhetsfirmor som kontrakterats av lokala myndigheter. Enligt Human Rights Watch är syftet med svarta fängelser att ”rensa gatorna” från personer som ”stör allmän ordning”. Svarta fängelser sätts upp på exempelvis hotell eller vårdhem. Uppskattningsvis hålls omkring tusen personer varje år i svarta fängelser mellan några dagar och några månader. Under tiden i svart fängelse uppges att de intagna ofta torteras, trakasseras och ibland bestjäls på sina ägodelar. Barn under 18 år har också satts i svarta fängelser, enligt Human Rights Watch. Två kinesiska tidningar publicerade under 2010 detaljerade reportage om svarta fängelser, vilket resulterade i att kinesiska myndigheter tvingades erkänna dess existens.

Oliktankande, petitionärer (se stycke 6) och andra personer utan mentala och psykiska sjukdomar har, enligt World Psychiatric Organisation, tvångsplacerats på mentalsjukhus för att ”pacificeras”. Vid sidan om den reguljära psykiatrin uppges det förekomma ett separat system av psykiatriska institutioner som

lyder direkt under säkerhetstjänsterna. Kinesisk media har rapporterat om fall där ”patienter” som skrivs ut från sådana institutioner är fullständigt psykiskt nedbrutna. Oberoende observatörer har ännu inte släppts in för att kontrollera mentalsjukhusen.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Det kinesiska rättssystemet har de senaste trettio åren utvecklats i riktning mot en rättsstat genom omfattande lagstiftningsarbete och etablering av nya institutioner. Rättssystemet är emellertid inte oberoende i förhållande till den politiska makten. Ett exempel på rättssystemets ökande politisering är högsta domstolens kampanj ”The Three Supremes”, som uppmanar domare och åklagare att i sin yrkesutövning i första hand ta hänsyn till partiets vilja, i andra hand till folkets vilja och i sista hand till lagen. Den politiska inblandningen är särskilt stor i politiskt känsliga fall.

Domares och åklagares självständighet kan ifrågasättas eftersom kommunistpartiet utser nyckelpersoner inom båda dessa yrkeskategorier. Därutöver rapporteras korruptionen vara stor, framför allt i domstolar på lokal nivå. Det finns ofta ett politiskt tryck att lösa brottmål utanför rättegångssalen genom olika förlikningsförfaranden, vilket undergräver möjligheterna till en rättvis rättegång.

Ett relativt fristående advokatväsende har vuxit fram och bidragit till att stärka rättssäkerheten, men försvarsadvokater begränsas fortfarande i sin yrkesutövning. Lagändringar gjordes 2008 för att stärka advokatväsendet, men efterlevnaden brister i praktiken. Exempelvis ges försvarsadvokater alltjämt bristfällig insyn i förundersökningar, de undanhåller information och hindras från att träffa klienter. Enligt strafflagen ges polisen möjlighet att gripa och anhålla en advokat som misstänks agera emot myndigheternas intresse. De senaste åren har det allt oftare förekommit att advokater förlorat sina yrkeslicenser och utsatts för trakasserier efter att ha tagit sig an politiskt känsliga fall. I maj 2010 underlät exempelvis ansvariga myndigheter i Peking att förnya yrkeslicenserna för dussinet framstående brottnålsadvokater. Kampanjen ”cautionary education” inleddes 2010 och kräver att advokater deltar i veckovisa utbildningssessioner i bland annat partidoktrin.

En överväldigande majoritet av de personer som åtalas för brott faller. Barn är straffmyndiga från 14 års ålder. Oskuldspresumtionen, rätten att informeras om vad man anklagas och döms för, och rätten att få tillgång till juridiskt ombud respekteras inte genomgående. Politiskt relaterade brott finns samlade i strafflagens kapitel om ”hot mot rikets säkerhet” och flera av dem kan föranleda mycket långa fängelsestraff eller dödsstraff. Brottsrubriceringarna är ofta vagt formulerade och ger utrymme för godtycke. Enligt frivillig-

organisationen Dui Hua Foundation dömdes 1 050 personer för ”hot mot rikets säkerhet” 2009, att jämföra med omkring 600 personer år 2006.

Allt fler kineser är medvetna om sina rättigheter och beredda att försöka utkräva dem. Kina har inga ombudsmannainstitutioner men parallellt med det ordinarie rättssystemet finns ett traditionellt kinesiskt system som bygger på skriftliga klagomål, så kallade petitioner. Medborgare som upplever att deras rättigheter blivit kränkta och inte ges eller har möjlighet att driva sitt fall i det ordinarie rättssystemet, har möjlighet att lämna in klagomål till särskilda kontor som finns över hela landet, inklusive centralt i Peking. Detta system, som ska vara sista instansen när ordinarie rättsliga möjligheter har uttömts, används oftare än avsett. Varje år lämnas mellan fem och tio miljoner petitioner in, men endast en bråkdel besvaras.

7. Strafffrihet

Trots åtskilliga åtgärder förekommer strafffrihet alltjämt. Korruption och politisk inblandning i rättssystemet gör det möjligt för inflytelserika personer och deras familjer att undgå bestraffning. Ett uppmärksammat exempel från 2010, som upprört den kinesiska allmänheten, gäller en ung man som körde ihjäl en kvinnlig student. Mannen hävdade att han borde undgå åtal eftersom hans far var chef för den lokala säkerhetstjänsten.

Försök att komma tillrätta med den utbredda korruptionen tycks hittills ha haft liten effekt. Enligt Transparency Internationals korruptionsindex ligger Kina på 78:e plats av 178 länder. Ett antal nya regler som syftar till att minska korruptionen och säkerställa allas likhet inför lagen introducerades under 2010. Bland annat skärpte Kinas Högsta domstol förbudet för domstolsanställda att försöka påverka domslut eller ta emot mutor. Krav på att högre tjänstemän måste redovisa sina och sina familjemedlemmars inkomster och tillgångar introducerades också. Ett grundläggande problem är att granskningen av makthavare inte utförs av fristående organ utan endast internt inom kommunistpartiet.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Den kinesiska författningen garanterar allmän åsikts-, yttrande-, tryck-, förenings-, mötes-, demonstrations-, och religionsfrihet. I praktiken är dock alla dessa friheter inskränkta i varierande grad. Enligt lag är det förbjudet att samlas för att uttrycka åsikter som kan uppfattas utmana partiet, det politiska systemet eller statens intressen.

Det är lagligt att genomföra demonstrationer efter att tillstånd givits av polisen. Sådana tillstånd ges emellertid sällan. Varje år inträffar ändå många protest-

aktioner riktade mot myndigheterna. Antalet så kallade massincidenter, storskaliga protester, uppskattades till omkring 90 000 år 2006. Enligt vissa bedömare inträffade ännu fler 2008, men inga officiella uppgifter finns längre att tillgå. Många av protesterna gäller upplevd social eller ekonomisk orättvisa eller omfattande miljöförstöring. Karaktären på protesterna förefaller ha blivit våldsammare och drivs i vissa fall på av åsikter som spridits på internet.

Fem religioner erkänns officiellt av den kinesiska staten: buddhism, taoism, islam, protestantism och katolicism. Religionsutövning i olika former ökar i Kina. Det finns uppskattningsvis 200 miljoner buddhister, 21 miljoner muslimer, 16 miljoner protestanter och omkring fem miljoner katoliker i Kina. Godkända och registrerade religiösa församlingar tillåts enligt lag utöva sin tro men måste underkasta sig kontroll av staten, till exempel vad gäller val av religiösa ledare.

Många av de biskopar som Vatikanen utsett att arbeta i Kina har satts i häkte, husarrest eller hålls under strikt kontroll. Anhängare av inofficiella protestantiska församlingar, så kallade huskyrkor utsätts för trakasserier och hindras exempelvis från att resa ut ur landet till möten och kongresser. Särskilt övervakade är religiösa grupper som myndigheterna klassificerar som sekter, till exempel Falun Gong, som varit förbjuden sedan 1999.

Såväl yttrandefrihet som religionsfrihet är särskilt begränsade i Tibet och Xinjiang. Dalai Lamas ställning som religiös ledare erkänns inte av Kina och uttryck till stöd för honom tolkas ofta som ett uttryck för straffbar separatism. Kloster har stängts ned efter att oroligheter har brutit ut och tillslag mot såväl munkar som nunnor i Tibet rapporteras ofta vara brutala. I Xinjiang förekommer att fredliga uttryck av islam, uighurisk kultur eller politiska åsikter likställs med ”de tre ondskefulla” – religiös extremism, terrorism och separatism. Repressalierna och straffen blir då mycket hårda.

Efter storskaliga demonstrationer i Tibet i augusti 2008 och i samband med våldsamma sammandrabbningar mellan uighurer och han-kineser i Xinjiang i juli 2009, ströps flödet av information till och från dessa regioner. I Xinjiang tog det ett år innan befolkningen återfick viss tillgång till internet och möjlighet att sända sms igen. Möjligheten för utlänningar och utländska journalister att resa till Xinjiang är större än till Tibet. Åtgärder som vidtogs med anledning av demonstrationerna i Tibet 2008 är fortfarande kännbara och närvaron av beväpnade styrkor påtaglig. Det är fortfarande svårt att få verklig överblick över läget i Tibet.

Sett över en längre period har yttrandefriheten ökat i Kina och medie-marknaden är mer varierad och utbudet större än någonsin tidigare. Kina har i dag nästan 400 miljoner internetanvändare och dessutom sannolikt flest mobiltelefonanvändare i världen, uppskattningsvis omkring 800 miljoner.

Bloggar, mikroblogger, sms och andra kanaler används allt oftare av medborgare för att uttrycka åsikter.

Censuren i kinesiska media är emellertid omfattande. Ansvariga myndigheter cirkulerar regelbundet detaljerade listor över tabubelagda respektive rekommenderade ämnen till nyhetsredaktionerna. Myndigheterna söker identifiera, censurera och stänga "olämpliga" webbsidor, samt styra samtalen i diskussionsfora på internet. Filtreringssystem letar rätt på bannlysta ord i epost-trafik och på hemsidor. Informationsspridningen blir emellertid allt svårare för myndigheterna att kontrollera. Dessutom ökar möjligheterna att navigera runt blockeringar genom ny teknologi som snabbt sprids.

Det är särskilt känsligt att ifrågasätta kommunistpartiets makt- och organisationsmonopol, direkt kritisera det högsta ledarskapet, eller att ifrågasätta en återförening med Taiwan eller kinesisk överhöghet i Tibet eller Xinjiang. Lagen är otydlig i sin definition av exempelvis statshemligheter, något som bidrar till godtycke och självcensur. Det förekommer att journalister trakasseras, avskedas, får tillfälliga yrkesförbud, hotas eller sätts i fängelse när de tänjt gränserna för vad som är tillåtet att rapportera om.

Individer eller organisationer som utmanar kommunistpartiet genom att förespråka pluralism eller demokrati kan dömas till långa fängelsestraff. Exempel på detta är domen mot nobelpristagaren Liu Xiaobo som i december 2009 dömdes till elva års fängelse för "uppvigling till omstörtande verksamhet" på grund av sitt arbete med Charta 08, ett dokument som med utgångspunkt i Kinas författning uppmanar till demokratiska och rättighetsbaserade reformer.

Enligt Journalister utan Gränser har inga journalister avrättats under året, men 30 journalister och 77 så kallade netizens, personer som ofta kommunicerar via internet, sitter i fängelse. För första gången dömdes 2010 en person, Chen Jianping, till ett års arbetsläger för att ha skrivit en ironisk kommentar på Twitter. Under 2010 har äldre medlemmar i kommunistpartiet i kinesiska media ifrågasatt censuren och den begränsade yttrandefriheten, med motiveringen att detta bryter mot grundlagen.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Folkrepubliken Kina är formellt en flerpartistat men i praktiken en enpartistat som präglas av kommunistpartiets maktmonopol. Kommunistpartiet har 78 miljoner medlemmar, medan övriga åtta registrerade partier tillsammans uppges ha drygt 700 000. Kvinnor är underrepresenterade i det politiska systemet. Runt 20 procent av kommunistpartiets medlemmar är kvinnor. Nationella val förekommer inte. Offentlig opposition mot kommunistpartiets maktmonopol bemöts repressivt och kan leda till långa fängelsestraff. CDP

(China Democracy Party) bildades 1998 för att registreras som politiskt parti, men har varit föremål för förtryck sedan dess.

Enligt författningen utövas den högsta makten i den kinesiska statsbildningen av den nationella folkkongressen (NPC). NPC:s verkställande organ, regeringen, är State Council. Chef för State Council är premiärministern. Såväl premiärminister som ministrar nomineras, tillsätts och kan avsättas av Kinas president. I regeringen är 3 av 27 ministrar kvinnor.

Den verkliga makten finns emellertid samlad i kommunistpartiet, och främst i politbyråns stående utskott. Hu Jintao, Kinas president, är samtidigt kommunistpartiets generalsekreterare och ordförande i militärkommissionen. Kommunistpartiets starka ställning bygger dels på att författningen föreskriver att Kina är en socialistisk stat med ”deltagande från alla demokratiska partier under ledning av kommunistpartiet”, dels på en leninistisk statsuppbyggnad där parti och stat verkar i en parallell struktur på alla administrativa nivåer i samtliga myndigheter och statligt ägda företag. Kommunistpartiets, och därmed i praktiken landets, högsta beslutande organ är partikongressen som hålls vart femte år. Kongressen lägger fast politiken fram till nästa kongress och utser den centralkommitté som ska leda landet under samma tidsperiod. Centralkommittén utser i sin tur politbyrån, som i nuläget består av 25 personer, varav en kvinna. Politbyråns stående utskott består för tillfället av nio personer. Ingen kvinna har någonsin haft en plats i det stående utskottet. Partiets senaste (sjuttonde) kongress hölls 2007. President Hu Jintao fick då förnyat mandat, och hans teori om ”vetenskaplig utveckling” skrevs in i partistadgarna. Likaså inkluderades för första gången en skrivning om mänskliga rättigheter.

Nationella val förekommer inte i Kina. På bynivå sker direkta val till bykommittéer. Officiella källor uppskattar att mer än 600 000 byar har infört detta system. Korruption och röstmanipulering har emellertid förekommit i samband med sådana val. I oktober 2010 antogs en reviderad så kallad organic law of the villagers’ committee i syfte att komma till rätta med problemen. I provinsen Sichuan gjordes år 2010 försök med direkta val av representanter till den lokala folkkongressen – som i sin tur sänder representanter till NPC. Försöket stoppades av NPC:s stående utskott och har nu förbjudits i lag.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Rätten till arbete är en av Kinas stora utmaningar inför framtiden. Den officiella arbetslösheten är 4,3 procent. Den verkliga arbetslösheten uppskattas till omkring 10 procent. En stor grupp som inte täcks av den officiella

statistiken är de uppskattningsvis 250 miljoner migrantarbetarna, som periodvis eller permanent söker anställning i städerna och som ofta är undersysselsatta. I och med det gångna decenniets expansion av universitetssystemet har även högutbildade allt svårare att finna lämplig sysselsättning.

Kina har ratificerat fyra av ILO:s åtta kärnkonventioner: Equal Remuneration Convention (nr 100), Minimum Age Convention (nr 138), Worst Forms of Child Labour Convention (nr 182) samt Non-Discrimination (Employment and Occupation) (nr 111). Landet har inte ratificerat konventionerna 29, 87, 98 och 105 som främst rör tvångsarbete och organisationsfrihet. Kinesisk arbetslagsstiftning har på senare år genomgått genomgripande reformer. Omfattande inskränkningar av arbetsrätten är emellertid alltjämt vanligt förekommande i frågor såsom kollektiva förhandlingar, rätten till anställningsavtal, rätten till övertidsersättning och rätten att organisera sig.

Det statliga kinesiska fackförbundet All-China Federation of Trade Unions har monopol på att organisera landets arbetstagare. Nationell lag förbjuder fria fackföreningar och det saknas skydd för strejkrätten. Ändå förekommer varje år tusentals strejker, vilka ofta bemöts med våld från landets myndigheter. Trots substantiella ökningar under 2010 är minimilöner på många håll fortfarande otillräckliga för att säkerställa rätten till en skälig levnadsstandard.

Bristande arbetssäkerhet och arbetsmiljö är ett utbrett problem. Enligt officiell statistik inträffar varje år omkring 300 000 arbetsolyckor. Gruvsektorn är en av landets värst drabbade industrier, inte minst som det finns många illegala gruvor. Varje år omkommer enligt offentlig statistik drygt 3 000 gruvarbetare, men siffran förmodas vara avsevärt högre.

Diskriminering i arbetslivet är vanligt. Anställningsannonser med krav på att arbetstagare är av ett visst kön eller har ett specifikt utseende är relativt vanligt förekommande. Arbetsgivare väljer ofta kategoriskt bort sökande på grundval av deras regionala eller etniska ursprung. Trots regler som uttryckligen förbjuder diskriminering på grund av sjukdom/smitta såsom hiv och hepatit B är detta vanligt förekommande i såväl privat som offentlig sektor. Hösten 2010 stämde en lärare lokala myndigheter i Anhui-provinsen för diskriminering på grund av att han var hiv-positiv. Domstolen dömde emellertid till myndigheternas fördel.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Det ökade välståndet i Kina har lett till positiv utveckling för människors hälsa. Samtidigt kvarstår stora skillnader mellan landsbygd och stad och mellan fattiga och rika. Det kinesiska ledarskapet har som ambition att till 2020 ha infört ett heltäckande sjukförsäkringssystem. I november 2010 aviserades att

hälsovårdsbudgeten skulle höjas med 1,5 procent (till 6 procent av BNP). Enligt WHO (2008) finansieras sjukvården i Kina till 47 procent av offentliga medel och 53 procent av privata medel.

Den förväntade medellivslängden är 72 år för män och 75 år för kvinnor. Mödradödligheten minskade från 80 till 34 dödsfall per 100 000 födselar från 1991 till 2008. Mödradödligheten är runt 24 procent högre på landsbygden än i städerna, och högre bland migrantarbetare än bland personer skrivna i städer. I de västra delarna av landet är mödradödligheten upp till fem gånger högre än i de östra storstäderna. Regeringen har nyligen beslutat om reformer som ska garantera att kvinnor på landsbygden får adekvat förlossningsvård.

Enligt WHO och UNICEF är bristen på rent dricksvatten, sanitet och tillräckligt näringsrik mat de främsta hälsohoten på landsbygden. På senare år har uppmärksamhet också riktats mot miljöfaktorer som påverkar människors rätt till bästa uppnåeliga hälsa. WHO uppskattar att föroreningar av luft och vatten samt överanvändning av kemiska bekämpnings- och gödningsmedel orsakar 400 000 dödsfall årligen i Kina.

Myndigheternas brist på transparens och respekt för individens rättigheter i samband med hantering av epidemier och hälsoskandaler har föranlett såväl nationell som internationell kritik. Under 2010 har Kina åter skakats av en så kallad ”mjölkskandal”, sedan det uppdagats att företag sålt mjölkpulver innehållande giftet melamin för att öka proteinhalten i produkten. Parallellt med att myndigheterna försökt komma till rätta med problemet har man slagit ned hårt på advokater som försökt företräda föräldrar till barn som avlidit eller skadats av den giftiga mjölken.

Uppskattningsvis finns det 740 000 hivsmittade personer i Kina, varav 130 000 har utvecklat aids. Enligt UNAIDS:s beräkningar smittas runt 48 000 personer årligen. Förekomsten av hiv och aids i landet är inte längre lika tabubelagt som det var för bara ett par år sedan. I samband med Världsaidsdagen 2010 aviserades en satsning motsvarande 800 miljoner SEK för att minska spridningen av hiv mellan mor och barn. Trots att majoriteten av alla nya fall av hiv sker efter sexuell kontakt mellan personer av olika kön, förknippas hiv i det allmänna medvetandet fortfarande med homosexualitet och drogmissbruk. I den hivsmittade delen av befolkningen har andelen kvinnor ökat, från 15 procent 1993 till 29 procent 2009. UNAIDS i Kina vittnar om utbredd diskriminering av hivsmittade personer.

12. Rätten till utbildning

Utbildningsnivån har höjts väsentligt sedan 1949. Läskunnigheten har ökat till över 90 procent, men är lägre bland kvinnor (86,5 procent) än bland män (95,1

procent). Generellt sett är tillgången till utbildning i Kina betydligt bättre för stadsbefolkningen än för personer som bor på landsbygden. År 2009 låg utgifterna för utbildning på mellan 3,6 och 3,7 procent av BNP. Målet är 4 procent av BNP.

Formellt finns inga avgifter för undervisningen under de nio första obligatoriska skolåren men i praktiken är det vanligt att skolor tar betalt för exempelvis läroböcker, försäkring och skoluniformer. År 2006 instiftades regler som i teorin ger migrantarbeters barn rätt att gå i offentliga skolor, trots hukou (se stycke 5) på annan ort. I praktiken är dock många migrantbarn hänvisade till skolor som drivs av privata aktörer. Många av skolorna som riktar sig till migrantbarn har sämre kvalitet på undervisningen och saknar dessutom ofta tillstånd att bedriva undervisning, vilket ibland leder till att de stängs. Undervisning på motsvarande gymnasienivå är fortfarande bunden till individens hukou.

Under hösten 2010 har protester förekommit bland den tibetanska minoriteten i bland annat Qinghai-provinsen mot att nya planer på att all undervisning i framtiden ska ske på kinesiska i stället för på tibetanska.

13. Rätten till tillfredsställande levnadsstandard

Kinas ekonomiska utveckling fortsätter att lyfta landets befolkning ur fattigdom. I UNDP:s index över mänsklig utveckling hamnar Kina 2010 på plats 89 av 169 länder. Utvecklingen i Kina är därmed snabbare än genomsnittet i Asien och Oceanien. Samtidigt växer skillnaderna i inkomst och levnadsstandard mellan stad och landsbygd, kustregion och inland, och mellan han-kineser och nationella minoriteter. Gini-koefficienten, som mäter inkomstfördelningen i ett land, är för Kina 0,511. Hukou-systemet (se stycke 5) är en bidragande orsak till snedfördelningen av resurser i det kinesiska samhället. I oktober 2010 klubbades Kinas första enhetliga socialförsäkringslag igenom. Fem olika statliga försäkringar ska införas: pensions-, arbetsskade-, föräldra-, arbetslöshets- och sjukvårdsförsäkring.

Kraftigt stigande fastighetspriser i Kinas större städer orsakar brist på tillfredsställande boende. Detta är ett allmänt utbrett problem som också har koppling till äganderätten. Kinesisk lag skyddar sedan 2007 privat ägande, men all mark i Kina tillhör staten. Expropriering av exempelvis jordbruksmark är vanligt förekommande, men ersättningsnivån är ofta under marknadspris. Möjligheterna till rättslig prövning av ett sådant beslut begränsas av korruption i partistrukturer och rättsväsende.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Situationen för kvinnor i Kina har förbättrats dramatiskt sedan 1949, då bland annat en ny äktenskapslag införde monogami och äktenskap på lika villkor. Konstitutionen garanterar nu kvinnors jämställdhet med män och en övergripande lag om kvinnors rättigheter kompletteras av mer specialiserad lagstiftning som förbjuder till exempel sexuella trakasserier och våld i nära relationer. Kina har genomfört två nationella handlingsplaner för kvinnors rättigheter 1995-2000 och 2000-2010. En ny handlingsplan inför kommande femårsperiod är under utarbetande. Kinesiska kvinnor är fortfarande undermåligt representerade i styrande politiska församlingar på såväl central som regional och lokal nivå (se kapitel 9).

Än lever Kina emellertid inte upp till förpliktelserna enligt CEDAW-konventionen. Genomförandet av befintlig lagstiftning lämnar mycket övrigt att önska och hindras av bland annat traditionella tankemönster och strukturer. En stor del av de kinesiska kvinnorna, framförallt på landsbygden, saknar såväl ekonomisk som politisk makt att själva styra över sina liv eller att tillvarata sina mänskliga rättigheter. Detta leder till att de ofta förfördelas i arvskiten och i frågor som rör landrättigheter och att de inte söker eller erhåller hjälp av relevanta myndigheter.

Omkring 75 procent av de kinesiska kvinnorna lönearbetar. Att kvinnor innehar höga poster i näringslivet är ännu inte så vanligt, men det finns lysande undantag. Runt 20 procent av Kinas entreprenörer är kvinnor enligt officiell statistik. Trots lagstiftning diskrimineras kvinnor på arbetsmarknaden. Även om många kvinnor gynnats av Kinas ekonomiska uppsving har stora grupper kvinnor förfördelats. Hit hör exempelvis kvinnor i migrantarbetargruppen. Situationen för kvinnor skiljer sig markant mellan olika delar av Kina och mellan stad och landsbygd. Kvinnor från minoritetsfolken har ofta en svårare social situation.

UNICEF uppger att millenniemålet att eliminera skillnader mellan pojkar och flickors inskrivning i skolan kommer att nås i Kina. Nästan hälften av studenterna på universitetet är kvinnor, 37 procent av doktoranderna är kvinnor och 41 procent av studenterna vid de tekniska högskolorna är kvinnor.

I Kina föds i genomsnitt 121 pojkar för varje 100 nyfödda flickor. I de stora städerna, liksom i Tibet, är skillnaderna nästan obefintliga, medan det i vissa fattiga provinser i centrala Kina föds 130 pojkar per 100 flickor. (Världsgenomsnittet är 107 pojkar per 100 flickor.) Enligt UNDP:s beräkningar

”saknas” 96 miljoner kvinnor i Asien till följd av aborterade flickfoster, flickmord och misskötsel av små flickor. 85 miljoner av dessa kvinnor och flickor saknas i Indien och Kina. 2008 fanns det 39 miljoner fler män än kvinnor i Kina.

Ettbarnspolitiken förhindrar fortsatt majoriteten av Kinas kvinnor från att själva styra över sin fertilitet och åtnjuta sina sexuella och reproduktiva rättigheter. Tvångsaborter, även i sent stadium av graviditeten, förekommer. Så gott som samtliga provinser förbjuder ensamstående kvinnor att föda barn och graviditetskontroller är obligatoriska i flera provinser. Kvinnor från minoritetsfolk får föda fler barn, liksom par som båda växt upp som enda barnet.

Våld mot kvinnor i nära relationer beskrivs av All China Women's Federation (ACWF) som ett så stort problem att det är ett hot mot den sociala stabiliteten. ACWF uppger att våld i nära relationer förekommer i cirka en tredjedel av Kinas familjer och att offren till 90 procent är kvinnor. Våld mot kvinnor i nära relationer förekommer oavsett utbildningsnivå och både i stad och på landsbygd men uppges drabba kvinnorna på landsbygden värst, samtidigt som dessa kvinnor mest sällan söker hjälp. ACWF driver tillsammans med inrikesministeriet 400 skyddade boenden för utsatta kvinnor.

Prostitution är förbjudet, men vanligt förekommande. Handel med kvinnor och flickor till och från Kina samt inom Kina för äktenskap, prostitution och arbete förekommer. Mellan april och oktober 2009 räddades mer än 6 000 kvinnor och barn från människohandel genom en nationell kampanj. I december 2007 lanserade regeringen sin första nationella plan mot människohandel för åren 2008-2012.

Fler kvinnor än män begår självmord i Kina, vilket är unikt bland länder med jämförbar statistik. Unga kvinnor som lever på landsbygden förefaller kraftigt överrepresenterade i denna statistik, men tillförlitliga studier saknas i ämnet.

15. Barnets rättigheter

I Kina bor fler än 309 miljoner barn, världens näst största barnbefolkning. 2007 trädde ny nationell lagstiftning i kraft till skydd för barns rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Genomförandet av lagstiftning till skydd för barns rättigheter brister emellertid. Principen om att se till barnets bästa genomsyrar inte besluten på ett medvetet sätt i många provinser och barns medbestämmanderätt åsidosätts.

Straffmyndighetsåldern är 14 år och barn under 18 år får inte dömas till döden. Barn mellan 14 och 16 år kan dömas till livstids fängelse för särskilt allvarliga

brott, men för barn mellan 14 och 17 år ska påföljder med utbildning prioriteras före fängelse. Åga i skolan är förbjudet. Barn under 16 år får inte anställas.

Situationen för barn varierar stort mellan olika delar av Kina. Situationen för pojkar och flickor varierar också. Mätt i antalet barn tillhör Kina topp fem i statistiken över barnadödlighet för barn under fem år. Barnadödligheten har emellertid sjunkit från 61 fall per 1 000 barn 1991 till 18,5 fall per 1 000 barn 2008. Medan dödligheten är så låg som 4 per 1 000 barn i Shanghai är den över 30 per 1 000 i landets västra provinser, inklusive Tibet och Xinjiang. Barnadödligheten för flickor är på landsbygden 27 procent högre än för pojkar, enligt uppgifter i statliga media (se även avsnitt 14 om kvinnor).

En femtedel av Kinas barn lider av anemi (blodbrist). Många barn lider brist på jod, framförallt i Tibet och Xinjiang, vilket kan påverka den mentala utvecklingen. Ett program har lanserats i syfte att ge 95 procent av hushållen tillgång till salt med jod vid slutet av 2010. På grund av bland annat aggressiv och ofta olaglig marknadsföring av bröstmjölksersättning är antalet mödrar som ammar sina barn lågt, 28 procent, vilket i kombination med otjänligt vatten utsätter många barn för allvarliga hälsorisker.

Så gott som alla kinesiska barn skrivs in i skolan, 99,5 procent enligt statistik från 2008. UNICEF beräknar emellertid att det i Kina finns mellan 3 och 10 miljoner barn som inte går i skolan. Den gruppen består bland annat av barn till migrantarbetare, barn som inte fullföljer skolgången och barn som aldrig registrerats vid födseln och därför saknar hukou (se stycke 5), exempelvis andra barnet i en familj som endast tillåts ett barn.

När människor lämnar landsbygden för att söka arbete i städerna lämnas barnen ofta kvar hos släktingar. Både barn som lämnas kvar och barn som följer med till städerna är i högre grad utsatta för bristande omvårdnad och diskriminering. De löper också högre risk att skadas psykiskt och fysiskt än andra barn, vilket några mycket uppmärksammade fall exemplifierat under 2010. UNICEF beräknar att det finns runt 27 miljoner migrantbarn och 55 miljoner barn som lämnats kvar på föräldrarnas hemorter. Antalet kvarlämnade barn har fördubblats mellan 2000 och 2008 och utgör nu 18 procent av alla Kinas barn.

Drygt en miljon barn beräknas vara hemlösa och leva på gatan, enligt UNICEF. Omkring 100 000 barn överges årligen, mest flickor och barn med funktionsnedsättning, vilka i stället tas om hand av statliga barnhem. Handel med barn för illegal adoption (mest pojkar), prostitution (mest flickor) eller arbete förekommer (se även avsnitt 14 om kvinnor).

Den snabba ekonomiska och sociala utvecklingen i det kinesiska samhället har bidragit till att flera av de problem som normalt drabbar barn i utvecklingsländer har minskat i omfattning i Kina. Nya problem har emellertid tillkommit. Dit hör, utöver de problem som drabbar många migrantarbetares barn, psykologiska besvär till följd av extrem press att prestera i skolan, barnföroreningar och ett ökat antal barn som omkommer i trafiken. Barn och unga som blir beroende av internet och datorspel är också ett växande problem. Behandlingshem för dessa barn använder ibland mycket hårda metoder, och det har rapporterats om såväl dödsfall som allvarlig misshandel av framförallt pojkar som sänts till dessa behandlingar.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Totalt har Kina 55 officiella minoriteter, som tillsammans utgör knappt tio procent av landets befolkning. De flesta av minoriteterna bor i västra eller sydvästra Kina, i regioner som överlag är fattigare och mindre utvecklade än regioner i övriga landet. Kina har fem nominellt autonoma regioner, inrättade där större grupper av minoriteter bor: Xinjiang, Inre Mongoliet, Tibet, Ningxia och Guangxi. I praktiken är regionerna emellertid inte självstyrande. Flera av regionerna har eller har haft guvernörer som tillhör minoriteter men partisekreterare är i regel han-kineser. Representanter för Kinas nationella minoriteter kvoterar in i de politiska institutionerna i de autonoma regionerna men är underrepresenterade på nationell nivå.

Kinas konstitution förbjuder diskriminering och förtryck av minoriteter samt slår fast statens skyldighet att främja ekonomisk och kulturell utveckling i minoritetsområden i enlighet med minoriteternas egna behov och särdrag. Alla nationella minoriteter i Kina ska dessutom ha rätt att använda sitt eget språk, bevara sina traditioner och utöva sin religion. I vissa sammanhang har minoriteter rätt att åtnjuta positiv särbehandling beträffande bland annat familjeplanering, antagning till universitet, banklån och arbete.

Lagstiftning till trots är diskrimineringen av personer tillhörande minoriteter utbredd. Han-kineser uppmuntras aktivt att flytta till minoritetsområden som en del av en policy för att ekonomiskt utveckla men också kulturellt förändra dessa områden. Denna policy har förvisso bringat välbefinnande till underutvecklade regioner men fördelningen av denna har hittills gynnat inflyttade han-kineser mest. Därutöver har utvecklingen skett på bekostnad av minoriteters kultur, religion och språk. I vissa regioner har detta orsakat spänningar mellan inflyttade han-kineser och nationella minoriteter som känner sig hotade och förfördelade. Spänningarna i vissa minoritetsområden övergår emellanåt i våldsamheter och upplopp, i synnerhet i Tibet och Xinjiang.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Kinas konstitution innehåller inget förbud mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet. Det finns ingen särskild hatbrottslagstiftning eller något förbud mot diskriminering av homosexuella, bisexuella och transpersoner (HBT) i arbetslivet. 1997 avkriminaliserades homosexualitet genom en reform av den straffrättsliga lagstiftningen och sedan 2001 betraktas homosexualitet inte längre som en psykisk sjukdom. I en rapport från The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association 2010 konstateras att HBT-personer är osynliga i kinesisk nationell policy och att den officiella hållningen kan sammanfattas i termer av att ”inte uppmuntra, inte avråda, inte främja”.

HBT-personer som vill organisera sig och manifesteras sitt missnöje möter samma svårigheter som andra aktivister som vill kritisera det kinesiska systemet. Det finns uppgifter om att HBT-personer, särskilt transpersoner, utsätts för trakasserier av polisen. Homo-, bi- och transsexualitet kopplas i Kina ofta samman med negativa saker som prostitution eller spridning av hiv och andra sexuellt överförbara sjukdomar, vilket bidrar till stigmatiseringen av HBT-personer.

Öppenheten kring homo-, bi- och transsexualitet i det kinesiska samhället blir trots detta allt större, framförallt i storstäderna. Hösten 2010 stod Shanghai för andra året i rad värd för en så kallad Pride-festival, som dock genomfördes utan sedvanlig parad.

18. Flyktingars rättigheter

I dag finns enligt UNHCR ungefär 100 erkända flyktingar och omkring 160 asylsökande i Kina. Dessutom finns minst 40 000 illegala immigranter, främst från olika afrikanska länder. Omkring 90 procent av flyktingarna kommer från Pakistan. Somalia och Irak är också vanliga ursprungsländer för asylsökande i Kina. De vanligaste skälen som anges för asyl är religiös eller politisk förföljelse. Bland flyktingar är 30 procent kvinnor och 41 procent barn. Kina har också en stor grupp naturaliserade indo-kineser som kom från Vietnam på 1970-talet. Dessa har fortfarande inte kinesiskt medborgarskap.

Kina saknar fungerande regelverk för asylprövning och bedömning av flyktingstatus. Den instans som först hanterar asylärenden är Exit and Entry Bureau, men det ankommer på UNHCR att utvärdera asylansökningar och att arrangera vidarebosättning. Omkring 60 procent av alla asylsökande i Kina får flyktingstatus. UNHCR samordnar arbetet i Kina med olika ministerier, men tillåts inte samarbeta med någon NGO. Samarbetet med kinesiska ministerier har förbättrats, men UNHCR har fortfarande mycket begränsat tillträde till asylsökande, flyktingar och gränsområden.

Samtliga asylsökande som kommer till Kina sänds antingen tillbaka eller erbjuds vidarebosättning i tredje land. I väntan på vidarebosättning och utresevisum utlokaliseras flyktingar till olika städer och provinser i Kina. Att Kina saknar flyktinglagstiftning försämrar flyktingars möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda. Särskilt gäller detta utbildning, skolgång, arbete, hälsa och juridisk status.

I Kinas flyktinghantering görs stor skillnad mellan nordkoreanska och andra flyktingar. Kina och Nordkorea har ett bilateralt avtal om återsändande av asylsökande. Principen om non-refoulement (se stycke 3) respekteras inte av Kina i fallet Nordkorea. Ytterligare ett problem för nordkoreanska asylsökande är att Kina normalt refererar till dessa som ekonomiska migranter och blockerar möjligheterna för dem att kontakta UNHCR för att få flyktingstatus. Nordkoreaner har också överlag mindre rörelsefrihet än andra flyktingar medan de väntar på utresetillstånd och det tar längre tid att få utresetillstånd.

19. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Efter det att Kina 2008 ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, har ny lagstiftning tillkommit i syfte att möjliggöra för Kinas ungefär 83 miljoner personer med funktionsnedsättning att kunna åtnjuta sina rättigheter. Enligt officiell statistik lever ungefär 75 procent av alla personer med funktionsnedsättning i underutvecklade delar av Kina. 17 procent av dessa lever i extrem fattigdom, en minskning från 25 procent tidigare år.

Personer med funktionsnedsättning har i dag rätt till utbildning, arbete och särskilda förmåner. Genom åtgärder som kvotering och skattelättnader har personer med funktionsnedsättning fått bättre möjlighet att komma ut i arbetslivet. Diskriminering förekommer emellertid fortfarande. I praktiken är flertalet också hänvisade till sina familjer för försörjning. Människor med allvarlig mental funktionsnedsättning vårdas inom den kinesiska mentalvården. Förhållandena uppges vara undermåliga.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Enligt officiella källor finns i dagsläget över 400 000 frivilligorganisationer i Kina. Det verkliga antalet är emellertid okänt. Vissa frivilligorganisationer har följt statliga riktlinjer och registrerat sig hos statliga institutioner. Dessa har dock helt eller delvis mist sitt oberoende. Många frivilligorganisationer har i stället existerat i något av en gråzon, utan reglering och rättslig status. Detta har möjliggjort en förhållandevis stor självständighet från statlig kontroll. Den kinesiska staten har nyligen antagit nya regler för att kontrollera såväl inhemska som utländska frivilligorganisationer. Enligt dessa nya regler ska en

organisation inte endast tillhöra en statlig institution, utan också registrera sig vid det ministerium den ansvariga institutionen tillhör.

Sedan i mars 2010 finns också regler som försvårar för kinesiska frivilligorganisationer att ta emot finansiering från utländska finansiärer. De nya reglerna har orsakat problem för många av de frivilligorganisationer som arbetar praktiskt eller med juridisk rådgivning inom områden som den kinesiska staten anser är känsliga, exempelvis minoritetsfrågor, hälsofrågor och media. Sådana frivilligorganisationer har i flera fall trakasserats och skrämts från samarbete med utländska organisationer eller finansiärer. Trots detta fortsätter antalet frivilligorganisationer i Kina att växa.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Många länder och internationella organisationer bedriver samarbete med Kina på rättsområdet. EU-delegationen stödjer ett tiotal demokrati- eller rättighetsrelaterade projekt i Kina. Sverige stöttar sedan 1996 kapacitetsutveckling inom mänskliga rättigheter med olika kinesiska parter genom Raoul Wallenberg-institutet (RWI). Verksamheten är i huvudsak inriktad på akademiskt samarbete med ett antal kinesiska universitet, samt samarbete med åklagarmyndigheter på central och lokal nivå. Sedan 2004 stöder RWI också en mastersutbildning i mänskliga rättigheter och Rule of Law vid Pekings universitet.

Sverige stödjer frivilligorganisationer som driver rättighetsrelaterade projekt inriktade mot jämställdhet samt utsatta grupper som migrantarbetare, hiv- och aids-drabbade eller miljöskydd.

Frågor om mänskliga rättigheter utgör en viktig del av svensk Kinapolitik. Sverige är därför aktivt pådrivande i EU:s dialog med Kina om mänskliga rättigheter. Dialogen hålls normalt två gånger per år men den senaste dialogen planerad till december 2010 ställdes in av Kina. Ett tiotal länder har också bilaterala dialoger eller konsultationer om mänskliga rättigheter med Kina, men frekvensen varierar och engagemanget från kinesisk sida är inte lika stort som tidigare.